

Musiqi və təsviri incəsənət şöbəsi

Dünya Musiqi ədəbiyyat ədəbiyyatı

Müəllim: Hüseynova Əsmər Rza qızı

Mövzu № 1

Robert Şuman (08.06.1810 - 29.07.1856)

Dahi alman bəstəkarı Robert Şuman 1810-cu ildə anadan olub. Alman bəstəkarı və musiqi tənqidçisi Robert Şuman romantizm dövrünün ən böyük bəstəkarı kimi məşhurdur, Şumanı musiqi ilə bağlı hər şey maraqlandırır. O, müəllimi F.Vik və bəzi digər musiqiçilərlə birlikdə “Yeni musiqi qəzeti” təsis edir, 10 il ərzində bu qəzetin həm redaktoru, həm də tənqidi məqalələrin müəllifi olur. Şopenin istedadını dünyaya açan, Bramsdan yeni parlayan ulduz kimi danışan da məhz Şumandır. O, öz məqalələrində musiqi sahəsində mütərəqqi olan hər şeyi qızğın müdafiə edir.

1840-cı ildə bəstəkar bir sıra mahnılar, o cümlədən Şamissonun sözlərinə “Qadın məhəbbəti və həyatı” və Heynenin sözlərinə “Şairin məhəbbəti” kimi şedevr əsərlər, habelə bir neçə iri həcmli əsər yaradır. 1843-cü il dekabrın 4-də müəllifin dirijorluğu ilə ilk dəfə ifa olunan “Ray və Peri” oratoriyası böyük müvəffəqiyyət qazanır. Bir həftə sonra təkrar konsert təşkil olunur. 1844-cü ildə Şuman həkimlərin məsləhəti ilə Drezdenə köçür. Elə həmin il ömür-gün yoldaşını Rusiyaya konsert səfərində müşayiət edir. Robert Şumanın əsərləri Klara Şumanın ifasında böyük zəfər qazanır. Drezdenə qayıdan bəstəkar yeni-yeni əsərlər yaratmağa davam edir. Lakin vaxtsız ölüm əsərlərinin davamının yazılmasına imkan vermir.

Bəstəkar R.Şuman 1856-cı il iyulun 29-da Bonn şəhərinin yaxınlığında, Endenihada vəfat edir. Bəstəkarın özündən sonra qoyub getdiyi fortepiano üçün “Kəpənəklər”, “Karnaval”, “Fantastik pyeslər”, “Novellettalar”, “Simfonik etüdlər” kimi fortepiano üçün silsilə əsərlərin, 4 simfoniyanın, fortepiano, skripka və violonçel üçün konsertlərin, təqribən 120 vokal ansamblın, 200-dən yuxarı mahnı və romansın və çoxlu sayda başqa əsərlərin adlarını sadalamaq olar.

Mövzu № 2,3

F.Şuman yaradıcılığı, "Karnaval Əsəri"

Coşqun ehtiras və çılğınliqla yanaşı, xəyalpərəst-lik və ideal sorağı — budur Şuman musiqisinin səciyyəvi cəhətləri. Robert Şuman(1810 — 1856) həm sənətkar, həm də şəxsiyyət kimi romantizmin parlaq təmsilçisi olmuş, dövrünün gərgin mənəvi və fəlsəfi axtarışlarını öz musiqisində, eləcə də məqalə və kitablarında əks etdirmişdir. Bəli, görkəmli alman bəstəkarı Şuman vətəninə həm də musiqi tənqidçisi, istedadlı qələm sahibi kimi də tanınmışdır. Yaratdığı «Yeni musiqi jurnalı»nın səhifələrində o, musiqi ilə bağlı mütərəqqi ideyalarını yorulmadan təbliğ edir, yüksək bədii səviyyəli musiqi əsərlərini və onların müəlliflərini musiqisevərlərə tanıdırdı. Belə ki, Şuman ona məxsus həssaslıqla müasirləri Şopen və Bramsi ilk dəfə dəstəkləmiş, onların parlaq gələcəyinə inamını ifadə etmişdi. Şumanın yaradıcılıq irsinin ən zəngin qolu fortepiano və vokal musiqisidir. Deyilənlərə görə, Şumanın ən böyük arzularından biri mahir pianoçu olmaq imiş. Bu məqsədlə o, məşhur piano müəllimi Fridrix Vikin rəhbərliyi altında gecə-gündüz yorulmadan çalışmış. Piano dərslərinə xüsusi diqqət yetirməsinin başqa bir səbəbi də varmış -o, Fridrix Vikin qızı, istedadlı pianoçu Klaranı sevirmiş. Şumanın virtuoz pianoçu olmaq ümidi puça çıxsada (barmaqlarının çevikliyini artırmaq üçün o, bir mexaniki cihazdan istifadə etmiş, sağ əlini ağır zədələmişdi), gözəl Klaraya məhəbbəti 1840-cı ildə xoşbəxt nikahla nəticələnir. Qayıdaq Şumanın fortepiano yaradıcılığına: bəstəkar qısa, lakin eyni zamanda dəqiq, sərrast musiqisəciyyəsinin əsl ustası olmuşdur. Belə kiçik pyesləri o, adətən məcmuə, silsilə şəklində birləşdirərmiş. Şumanın ən məşhur məcmuələri — «Karnaval», «Kreysleriana», «Kəpənəklər», «Fantastik pyeslər» və başqaları dünya pianoçularının repertuarında şərəfli yer tutur. Bəstəkarın fortepiano əsərlərinin bir qismi — «Uşaq səhnələri», «Gənclik albomu» uşaqlara ünvanlanmışdır. Məşhur «Gənc musiqiçilərə məsləhətlər» kitabında isə Şuman gənc musiqiçilərin musiqi tərbiyəsinə dair öz dəyərli məsləhətlərini vermiş, uşaqları musiqi sənətinə cəlb etmişdir.

MƏHKƏMƏNİN QƏRARI İLƏ... TOY ŞƏNLİYİ

Şuman uzun müddət sevgilisi Klaranın atasından evlənməklərinə razılıq ala bilmirmiş. Artıq ümidini itirmiş Şuman məhkəməyə müraciət edir. Leypsiqdəki Kral Apellyasiya Məhkəməsi bu məsələnin artıq həddi-buluğa çatmış Klaranın özü tərəfindən həll edilməsi barədə qərar verir və iki gənc tezliklə xoşbəxt ailə qurur. Bu, nikahın ləğvi deyil, əksinə, bağlanması haqqında tarixdə verilmiş bəlkə də yeganə məhkəmə qərarıdır!

Şuman vokal əsərlərinin əksəriyyətini həyatının bəlkə də ən xoşbəxt günlərində, Klara ilə evləndiyi 1840-cı ildə yaratmışdır. Bəstəkarı qanadlandıran səadət və şadlıq hissləri "Şairin məhəbbəti" (H.Heynenin sözlərinə), «Qadının məhəbbəti və həyatı» (A.Şamissonun sözlərinə) vokal silsilələrində öz gözəl əksini tapmışdır. Sonrakı illərdə Şuman dörd simfoniya, uverturalar, konsertlər, «Genoveva» adlı bir opera və digər irihəcmli əsərlər bəstələmişdir.

Ömrünün son çağlarında bəstəkar ağır ruhi xəstəlikdən əzab çəkmiş və 46 yaşında vəfat etmişdir. Şuman yaradıcılığı XIX əsr musiqisinin ən parlaq səhifələrindən biri olmuş və olaraq da qalır.

Bu əsərlərlə tanış olun:

Əsərləri:

Musiqi materiallarını dinləmək:

Şuman Robert

"Şairin məhəbbəti" vokal silsilə

"Mən qəzəblənmirəm" (Ya ne serjus)

İfa edir: Müslüm Maqomayev

"Vı zlıye. Zlıye pesni"

İfa edir: Ditrix Fişer Diskau

Şuman Robert

"Karnaval" fortepiano silsiləsi

İfa edir: Andrey Qavrilov

Preambula

Pyero

Arlekin

Evzebiy

Florestan

Alman valsı

Klarina

Paqanini

Estrella

Şopen

Nazlı

Rəqs edən hərflər

Məhəbbət izharı

Davidsbündlrlərin marşı

Mövzu №: 4,5,6

Fredrik Şopen

Frederik Şopen 1810-cu il fevralın 22-də Varşava yaxınlığında dünyaya gəlib. Musiqiçi ailəsində dünyaya gələn Şopeni uşaqlıqdan musiqi öz əhatəsinə alır və artıq 5 yaşında o, sadə əsərləri pianoda ifa etməyə başlayır. Tezliklə onun müəllimi tanınmış musiqiçi V. Jivniy olur və o, öz şagirdinə klassiklərin əsərlərini öyrətməyə başlayır. Şopen, böyük uğurla Ali Musiqi məktəbini qurtarır. Təhsil illərində o, bir çox fortepiona əsərlərini hazırlayır. Bu zaman o həm də Polşanın ən uğurlu pianoçusu kimi tanınır.

Paris şəhəri. 1831-ci il. Konsert salonlarından birində uzaq Polşadan təzəcə gəlmiş 21 yaşlı pianoçu konsertlər verir. Və elə ilk konsertlərdən sonra bu gənc musiqçinin qeyri-adi istedadı haqqında söhbətlər sürətlə Parisin bütün sənət aləminə yayılır. Onun adı az bir vaxtda Avropada şöhrət qazanmış bəstəkarlar — List, Berlioz, Bellini, yazıçılar — Heyne, Balzak, rəssam Delakrua ilə bir sırada çəkilir, musiqisi və ifaçılıq məharəti romantik incəsənətin daha bir möcüzəli səhifəsini açır. Bu parlaq istedad sahibi Friderik Şopen idi.

Taleyin acı hökmü ilə Friderik Şopen elə 21 yaşında vətənindən əbədi ayrılır, lakin bütün ömrü boyu doğma Polşasının sevinc və ağrıları ilə yaşayır, elə yaradıcılığında da bu hissləri ifadə edir. O, doğma diyarının musiqisini yeni, daha yüksək mərhələyə qaldırır, onun ümumavropa musiqi mədəniyyətinin layiqli, dəyərli bir hissəsinə çevrilməsi üçün çox iş görür. Elə buna görə də Şopen polyak musiqisinin klassiki hesab olunur. Şopen öz yaradıcılığını, demək olar ki, bütünlüklə bir alətə — fortepianoya həsr etmiş yeganə bəstəkardır. Bu səbəbdən onu çox zaman "forteplanonun şairi" adlandırırlar. Maraqlıdır ki, təkə bir alətin tembr imkanları ilə kifayətlənsə də, Şopen musiqisi heç də yeknəşəq,

darıxdırıcı səslənmir. Bəstəkar fortepianonun ifadə vasitələrini o dərəcədə genişləndirmiş, elə parlaq və zəngin boyalar tapa bilmişdir ki, bu alət sanki bütöv orkestrin, eləcə də insan səsinin tembr çalarlarını özündə cəmləşdirmişdir.

Çılğın ehtiraslar, dərin düşüncələr, şən zarafatlar, ən başlıcası isə incə, səmimi lirik duyğular burada necə də ustalıqla əks etdirilir! Məhz səmimilik, hisslərin bilavasitə ifadəsi Şopen musiqisinin möcüzəsini, onun dinləyicilərin könlünə asanlıqla yol tapmasını şərtləndirən cəhətdir. Bu səbəbdən Şopen dünyada ən çox ifa olunan və sevilən bəstəkarlardan biridir. Bəstəkar 1849-cu il oktyabrın 17-də vəfat edir.

Əsərləri:

Musiqi materiallarını dinləmək:

Şopen Frederik

24 prelüdlər fortepiano üçün

№ 4 Op. 28 e-moll. Largo

İfa edir: Van Klibern

№ 6 Op. 28 h-moll. Assai lento

İfa edir: Martha Argerix

№ 7 Op. 28 A-dur. Andantino

İfa edir: Marta Argerix

№ 15 Op. 28 Des-dur. Sostenuto

İfa edir: Marta Argerix

№ 20 Op. 28c-moll. Largo

İfa edir: Marta Argerix

Şopen Frederik

Mazurka № 34 C-dur, op. 56 №2

İfa edir: Yevgeniy Kisin

Şopen Frederik

Mazurka №13 a-moll op. 17 №-4

İfa edir: Vladimir Qorovits

Şopen Frederik

Sonata №2 Op. 35 b-moll

İfa edir: Vladimir Qorovits

1 hissə

2 hissə

3 hissə

4 hissə

Şopen Frederik

F.Şopen. Fortepiano və orkestr üçün konsert №1 e-moll

İfa edir: Filadelfiya Orkestri, dirijor - Yudjin Ormandi,

solist – Emil Qilels

1 hissə. Allegro maestoso

2 hissə. Romance. Larghetto

3 hissə. Rondo. Vivace

Şopen Frederik

Ballada №1 Op.23 g-moll

İfa edir: Artur Rubinşteyn

Şopen Frederik

Etüd №1 op.10 c-dur

Şopen Frederik

Etüd №12 op.10 c-moll

Şopen Frederik

Etüd №11 op.25 a-moll

Mövzu № 7,8,9

Hektor Berlioz

Hektor Berlioz — fransız romantik bəstəkarı. "Fantastik simfoniya" və "Grand messe des morts" (Rekviyem) ona məşhurluq gətirən bəstələrindəndir. Müəllifi olduğu "Treatise on Instrumentation"la Berlioz müasir orkestrin formalaşmasına əhəmiyyətli təsir etmişdir. Bəzi əsərlərini bəstəkar nəhəng orkestr heyəti üçün nəzərdə tutmuş, bundan başqa dirijor olaraq 1000-dən çox musiqiçi heyəti olan konsertləri aparmışdır. 50-yə yaxın mahnının müəllifidir.

Fransanın cənub-şərqində yerləşən Kot-Sent-Andre (İzer) şəhərciyində həkim ailəsində anadan olmuşdur. 1821-ci ildə tibb təhsilini almaqda olan Berlioz valideynlərinin etirazına baxmayaraq tibbi dayandıraraq özünü musiqiyə həsr etmişdir. 1825-ci ildə Paris şəhərində onun ilk iri tutumlu əsəri olan "Təntənəli messa" ilk dəfə publika qarşısında tamamilə müvəffəqiyyətsiz ifa edilmişdir. 1826-1830-cu illərdə Berlioz Paris konservatoriyasında Jan Fransua Lesuer və A.Reyxidən dərslər almışdır. 1828-1830-cu illərdə ifa olunan Berliozun daha bir neçə əsəri – "Vverley" üverturası, "Framcs-juges" və "Fantastik simfoniya" (artistin həyatından epizod) da xüsusi müvəffəqiyyət qazanmasa belə ictimaiyyətin diqqətini gənc bəstəkara yönəldmişdir. 1828-ci ildən başlayaraq Berlioz musiqi kritiki olaraq da fəaliyyətə başlamışdır.

"Sardanapal" kantatasına görə 1830-cu ildə Roma mükafatını almış bəstəkar İtaliyada stendiat olaraq yaşamasına baxmayaraq, 18 aydan sonra oradan İtaliya musiqisinin qəti əleyhdarı olaraq qayıtmışdır. Öz səfərindən Berlioz "Kral Lir" uvertürasını və "Fantastik simfoniya"nın davamı olan "Le retour à la vie" simfonik əsərini gətirmişdir. 1832-ci ildə Parisə qayıdaraq bəstəkarlıq, dirijorluq və tənqidçilik fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur.

1834-cü ildən Berliozun Parisdəki vəziyyəti xüsusilə yenidən qurulmuş "Gazette musicale de Paris"də, daha sonra isə "Journal des Débats"da işə başlaması ilə yaxşılaşmışdır. Bu nəşrlərin hazırlanmasında 1864-cü ilə qədər iştirak edən Berlioz sərt və ciddi tənqidçi şöhrəti qazanmışdır. 1839-cu ildə o konservatoriyanın kitabxanaçısı vəzifəsinə, 1856-cı ildən isə Akademianın üzvlüyünə qəbul olunmuşdur.

Onun şəxsi həyatını bədbinləşdirən bir sıra qəmgin hadisələr haqqında isə o təfərrüatları ilə öz "Memuarlar"ında (1870) nəql etmişdir. Onun ilk nikahı irlandiyalı aktrisa Qarriet Smitson

ilə olmuş və 1843-cü ildə boşanma ilə başa çatmışdır. Onun ölümündən sonra Berlioz müğənni Mariya Resio ilə nikah bağlamış, lakin o da 1854-cü ildə qəfildən vəfat etmişdir. Berliozun ilk nikahından olan oğlu isə 1867-ci ildə vəfat etmişdir. Bəstəkarın özü 8 mart 1869-cu ildə tək-tənha dünyasını dəyişmişdir.

Yaradıcılığı

Berlioz – musiqidə romantizmin parlaq nümayəndəsi, romantik proqramlı simfoniyanın yaradıcısıdır. Onun incəsənəti ədəbiyyatda V.Hüqonun və ya rəssamlıqda Delakruanın yaradıcılığı ilə bir çox cəhətdən oxşarlıq təşkil edir. O, cəsarətlə musiqi forması, harmoniyası və ifası sahələrində yenilikləri tətbiq etmiş, simfonik musiqinin teatrallaşdırılmasına və əsərlərin nəhəng miqyaslara gətirilməsinə can atmışdır.

1826-cı ildə yunanların Osmanlı İmperiyasına qarşı azadlıq uğrunda mübarizəsinə həsr olunmuş "Yunan inqılabı" kantatası yazılmışdır. 1830-cu il "Böyük iyul inqılabı" zamanı inqılabı mahnılarıyla, xüsusilə də onun tərəfindən orkestr və xor üçün təkmilləşdirilmiş "Marselyeza" ilə geniş şəkildə məşğul olmuşdur. Bəstəkarın bir sıra iri tutumlu əsərlərində inqılabi mövzu öz əksini tapmışdır: "Rekviyem"(1837) – İyul inqılabının qəhrəmanları xatirəsinə yaradılmışdır; "Matəm-triumfal simfoniya" (1840)- İyul hadisələrinin qurbanlarının külünün rəsmi köçürülmə mərasimi üçün yazılmışdır.

Hektor Berliozun tərzini artıq onun "Fantastik simfoniyası"nda (1830, altbaşlıq – "Rəssamın həyatından epizod") müəyyən olmuşdur. Bəstəkarın bu məşhur əsəri – ilk romantik proqramlı simfoniya. Burada öz dövrünün tipik əhval ruhiyyəsi əks olunub (reallıqla barışmamazlıq, yüksək emosionallıq və həssaslıq). Rəssamın subyektiv təəsüratları simfoniya ictimailəşdirilir, uğursuz məhəbbət faciə səviyyəsində dəyərləndirilir.

Hektor Berlioz musiqinin inkişafına sadəcə olaraq bəstələri ilə deyil, eyni zamanda ifa etmə incəlikləri və dirijorluq sahəsində tətbiq etdiyi yeniliklərlə önəmli xidmət göstərmişdir. Onun yaratdığı instrumentovka bir çox dilə tərcümə edilərək bu gün də aktuallığını itirməmişdir. Vaqnerlə birlikdə Berlioz yeni dirijorluq məktəbinin banilərindən hesab olunur.

Dinləmək:

Berlioz Hektor

Fantastik simfoniya Op.14

İfa edir: Simfonik Orkestr, dirijor – Barbara Şubert

1 hissə

2 hissə

3 hissə

4 hissə

5 hissə

Mövzu № 10,11,12

Ferens List

Ferens List dahi macar bəstəkarı, dirijoru, pianoçusu, və həm bəstəkarlıqda, həm də ifaçılıq baxımından musiqiyə yenilik gətirmiş romantizm dövrünün görkəmli nümayəndələrindən biridir. Əlbəttə, bundan öncəki dərslərimizdə XIX əsrin tanınmış virtioz pianoçularını: Şuman, Şopen, Şubert kimi instrumental alətdə öz bacarıq və texnikalarını inanılmaz dərəcədə sübuta yetirən bəstəkarları tanıdıq. F.List'də fortepiano musiqisi sahəsində yeni bəstəkarlıq üsullarının, ifadə vasitələrinin yaradıcısı və fortepiano simfonik səslənmə gətirmiş bəstəkarlardan biri olmuşdur. Onun nəhəng fortepiano irsi müxtəlif janrları əhatə edir. O cümlədən: etüdlər, sonatalar, rapsodiyalar, f.no konsertləri, parafrazlar, "Səyahət illəri" adlı fano pyesləri, və s. bura daxildir.

"Həyatda kim olursan ol, təkçə varlıların əlinə baxan musiqiçi olma". Bu sözləri ömrünün son çağında böyük macar pianoçusu və bəstəkarı Ferens List demişdir. Əslində onuda belə bir taleh gözləyirdi, axı, o, Esterqazi yazlarına məxsus malikanələrdən birini işlər müdürünün oğlu idi. O Esterqazınlarkı vaxtilə böyük Haydın da onlara xidmət edirdi. Ferensin atası istedadlı musiqiçi idi. Lakin yoxsul olduğu üçün istedadını inkişafı etdirə bilməmişdir. Odur ki, oğlunun musiqi qabiliyyətinin görəni ata onun eyni taleh yaşamasına imkan verməyəcəyinə and içir, oğluna müəllimlik edir, və Ferens də atısını məyus etmir.

Ferens List 22 oktyabr 1811-ci ildə Macarıstanın Doborjan qəsəbəsində (1921-ci ildən Avstriya, Raydinq) anadan olmuşdur. Qeyd etdiyimiz kimi, Listin musiqi ilə tanışlığı da məhz atasının təşəbbüsü ilə olmuşdur. Atası ona pianoda ifa etməyi öyrətmiş və hələ 7 yaşı olan List kiçik bəstələr yazmağa başlamışdı. Sonralar macar əsilzadələr tərəfindən 6 il müddətində təqaüdlə təmin edilərək təhsilini davam etdirmək üçün Vyanaya yola düşmüşdür. Burada Antonio Salieri və Ludoviq van Bethovenin tələbəsi olan Karlo Çernidən təhsil almışdır. 12 yaşında Ferens List artıq krallar, əsilzadələr tərəfindən rəğbət bəslənən bir musiqiçi idi. Lakin 15 yaşında ikən atasının vəfat etməsi ilə onun musiqiyə olan həvəsi azalmış, ədəbiyyat və dinlə maraqlanmağa başlamışdı. Onun bu marağı yaratdığı bəstələrdə də öz təsirini göstərirdi. 1830-cu il inqilabı ilə List yenidən musiqi ilə məşğul olmağa başladı. Həməni il o "İnqilab simfoniyası" adlı əsərini bəstələməyə başlasa da bəstəkar bu əsərini tamamlaya bilməmişdir. List romantizm dövrünün ən qabaqcıl sənətkarları — Berlioz, Şopen, Paqanini, Hüqo, Jorj Sand, Balzak, Heyne və başqaları ilə sıx yaradıcılıq ünsiyyətində olub. Sənətşünasların fikrincə, məhz Paqanininin ecazkar sənəti Listin həm ifaçı, həm də bəstəkar kimi püxtələşməsinə ciddi təsir göstərmişdir. 1834-cü ildə Parisdə Mariya Aqaultla tanış olaraq ailə həyatı qurmuşdur. 1844-cü ilədək davam edən bu evlilikdən 3 övladı olmuşdur. List 1839-cu ilin axırlarında Avropa ölkələrinə qastrol səfərinə çıxarkən, Parisdə başqa bir pianoçunun — Trauberqin şöhrəti dillər əzbəri idi. List özünü sınamaq, kimin daha virtuoza pianoçu olduğunu sübut etmək üçün onunla yarışmaq qərarına gəlmiş və bu səbəbdən Parisə yola düşmüşdü. Burada bir çox konsertlər vermiş, qazandığı pulları isə Macarıstanda sel fəlakətindən əziyyət çəkən ailələrə kömək məqsədilə xərcləmişdir. 1840-1847-ci illərdə İrlandiyadan yola

çıxaraq, Osmanlı imperiyasına, Portuqaliyaya orada isə Rusiyaya səyahət etmişdir. 1847-ci ildə Osmanlı sultanı Əbdülməcid qarşısında konsert verdi. 1847-ci ildə o, Veymar şəhərində məskunlanmış və saray kapelmeysteri işləməyə başlamışdı. Veymar tezliklə təkcə Almaniyanın deyil, həm də bütün Avropanın musiqi mərkəzinə çevrilmişdi. Artıq gənc musiqiçilər məhz bu şəhərə axışmağa başlamışdılar. Müəllim kimi çalışdığı illərdə tələbələrindən ibarət "Altenberq qartalları" qrupunu yaratdı. Lakin mühafizəkarlar tərəfindən tez-tez tənqid edilməsi nəticəsindən müəllimlik peşəsindən istefa etdi. 1861-1869-cu illərdə Romada yaşayan bəstəkar burada dini kitablar yazmış, rahib olmaq üçün təhsil almağa başlamışdı. Bu illərdə Budapeşt Musiqi Məktəbini yaratmış və onun rəhbəri olmuşdur. 31 iyul 1886-cı ildə Beyrutda sətəlcəm xəstəliyinə tutulmuş, vəfat etmişdir.

F. List'in fano yaradıcılığı

Qeyd etdiyimiz kimi, List başlıca olaraq simfonik musiqi və fortepiano musiqisi sahəsində fəaliyyət göstərmişdir. Hər iki sahədə yetərinə böyük nailiyyətlər qazanmışdır. Bir cəhəti qeyd edə ki, simfonik musiqidə List yeni bir formanı yaradır: Simfonik poema adı ilə tanınan bu forma adi simfoniya ilə fərqli olaraq dörd hissədən yox cəmi bir hissədən ibarətdir. Listin fortepiano yaradıcılığı onun ən zəngin irslərindən biri sayılır. Xüsusən onun etüdləri- 12 etüd yaratmışdır. 1851-ci ildə 12 etüdü 3 nəşrini yaratmış "Yüksək ifaçılıq sənətkarlığı etüdləri" adı altında çap etdirmişdir. Həmin etüdlərdə List fano texnikasının 4 əsas növünü yaradır.

1. Oktavalar və akkordlar
2. Tremolo
3. İkili notlar
4. Qamma və arpeciolar

"Məşhur Səyahət illəri" fano pyesi 3 hissədən ibarətdir. Bu hissələr müxtəlif illərdə yazılıb. Bu pyesdə bəstəkarın təbiətdən, rəssamlıq və heykəltəraşlıqdan, oxuduğu ədəbi əsərlərdən aldığı təsərrüfat əsasında yazılmışdır. Birinci hissədə 9 pyes, ikincisində 7 pyes, üçüncüsündə 7 pyesdən ibarətdir. 1ci, 2ci hissə romantik, kədərli hökm sürürdüyə, 3cü hissədə ləziz və məyusluq hakimdir. Təbiət kədərli boyalarla verilir.

Bəstəkarın "19 Macar rapsodiyaları" möhtəşəm məzmununa malikdir. Bu rapsodiyaların əsasını folklor mənəbləri təşkil edir və macar milli müstəqillik uğrunda mübarizə zamanı yaradılmışdır.

Mövzu №: 13,14,15

Rixard Vaqner

Rixard Vilhelm Vaqner — Alman bəstəkarı, dirijor, teatr xadimi, publisist, musiqi nəzəriyyəçisi, esseisti.

Tarixdə 100 ən çox öyrənilmiş şəxsiyyətlər siyahısına daxil edilib.

Rixard Vaqner

alm. *Richard Wagner*

1831-ci ildə Leypsiq universitetində oxumuş, eyni zamanda kompozisiya dərsi almışdır. 1833-cü ildə Vürtsburqda xormeyster, sonralar Maqdeburq (1834-36), Köniqsberq (1837) və Riqanın (1837-39) musiqi teatrlarında dirijor işləmişdir. Vaqnerin həyatı əsasən Almaniya da keçmişdir. Lakin 1849-cu ildə Leypsiqdəki üsyanda iştirak etdiyinə görə Vaqner ölkəni tərk etməli olur. Sonrakı 13 ili Avropanın müxtəlif ölkələrində — Fransada, İsveçrədə, Avstriyada yaşadıqdan sonra yenidən vətəninə qayıdır.

Əsərləri

1830-cu illərdə "Pərilər" (1833-34, tamaşası 1888), "Sevgi qadağandır" (1836), "Riyensi" (1838-40, tamaşası 1842) operalarını yazmışdır. "Faust" üvertürası (1840) və "Uçan hollandiyalı" (1841, tamaşası 1843) operası Vaqnerin ilk yetkin əsərləridir. 1843-49 illərdə Vaqner Drezdendəki saray teatrında dirijor işləmiş, orta əsr əfsanələri əsasında "Tanheyzer" (1843-45, tamaşası 1845) və "Loenqrin" (1845-48, tamaşası 1850) operalarını yazmışdır. 1848 ildən Vaqner "Reyn qızı" (1854), "Valkiriya" (1856), "Ziqfrid" (1871), "Tanrıların qurubu" (1874) operalarından ibarət "Nibelunq üzüyü" tetralogiyası üzərində işləmişdir.

Rixard Vaqnerin əsərləri, ələlxüsus son dövr əsərləri özlərinin kontrapunkt teksturaları, zəngin xromatizmi, harmoniya və orkestr və leytmotivlərdən nəfisliklə istifadə etməsi ilə fərqlənir. Rixard Vaqner musiqidə bir çox nailiyyətlərin, son dərəcə xromatik və sürətlə dəyişən tonal mərkəzlərdən istifadəsi ilə Avropa klassik musiqinin inkişafına böyük təsir göstərmişdir.

O, musiqi təfəkkürünü özünün Gesamtkunstwerk ("mütləq sənət işi") ideyası ilə zənginləşdirmişdir. Bu ideyanın qayəsini bütün növ poetik, vizual, musiqili və dramatik sənətlərin sintezi təşkil edirdi. Bu ideya onun *Der Ring des Nibelungen* (1876) adlı monumental dörd operadan ibarət silsiləsində öz əksini tapır. Vaqner hətta əsərlərini özü təsvir etdiyi kimi səhnələşdirmək məqsədilə özünün opera evini da açmışdır.

Musiqidə daim yeni yollar axtarmış Vaqner çox zaman qeyri-adi, orijinal bədii ideyalarla çıxış etmişdir. Belə ki, o, "Gələcəyin bədii əsərini yaratmaq məqsədi ilə operaya müraciət edir və onun əsasında yeni, musiqili dram janrı yaratmaq qərarına gəlir. Vaqnerin fikrincə, alman operası yalnız milli əfsanələrə istinad etməli; musiqidə vokal partiyalarla bərabər, orkestr də mühüm rol oynamalı; nəhayət, operanın hər qəhrəmanı bütün əsər boyu leytmotiv adlanan müəyyən qısa musiqi parçası ilə müşayiət olunmalıdır. Bu ideyalar Vaqnerin "Loenqrin", "Tanheyzer", "Tristan və İzolda", "Nibelunq üzüyü" və digər operalarının yaranması ilə nəticələnir. Onu da qeyd edək ki, bəstəkar əsərlərinin təkcə musiqisini deyil, librettolarım da özü yazmışdır. Ümumiyyətlə, Vaqner bir yazıçı-publisist və dramaturq kimi də bənzərsiz istedad sahibi idi. Onun ədəbi əsərlərində, eləcə də "Opera və dram", "Gələcəyin bədii əsəri", "İncəsənət və inqilab" kitablarında, çoxsaylı məqalələrindəki dərin fəlsəfi ideyalar, maraqlı mülahizələr bu günədək öz əhəmiyyətini itirməmişdir. Vaqner mahir bir dirijor kimi Avropanın bir çox ölkələrinə dönə-dönə uğurlu qastrol səfərlərinə çıxmışdır.

Ömrünün son illərində Vaqner həyatı boyu arzusunda olduğu bir niyyətinə çatır - Almaniyanın Bayroyt şəhərində onun şərəfinə möhtəşəm bir opera teatrı tikilir. Yalnız Vaqner operalarının tamaşaya qoyulması üçün nəzərdə tutulmuş Bayroyt teatrı hələ bəstəkarın sağlığında təntənəli surətdə açılmışdır və indiyədək də dünyanın ən məşhur opera teatrlarından biri kimi əhəmiyyətini itirməmişdir.

Vaqner şəxsiyyəti, Vaqner musiqisi ətrafında daim qızğın mübahisələr getmişdir. Bəziləri onu bəyənilib göylərə qaldırmış, başqaları isə onun əsərlərini darıxdırıcı, real həyatdan uzaq hesab etmişlər. Lakin danılmaz bir həqiqətdir ki, ecazkar qüvvəyə malik olan Vaqner sənəti dünyanın ən mötəbər teatrlarında və konsert zallarında bu gün də səslənərək musiqisevərləri özünə cəlb edir.

Bu əsərlərlə tanış olun:

"Tanheyzer" operası: uvertüra

"Loenqrin" operası: giriş

Musiqi materiallarının dinlənməsi:

1. Tanheyzer operasının təhlili
2. Əsərlərinin təhlili
3. İnternet resursları

Mövzu №: 16,17,18

Yohans Brams

Yohans Brams XIX əsrin görkəmli pianoçu, dirijor və romantik alman bəstəkarlarından biri kimi musiqi tarixində iz qoymuşdur. 1833-cü ildə o Almaniyanın Hamburg şəhərində musiqiçi ailəsində dünyaya göz açmışdır. Yohan Brams ailənin ikinci oğlan övladı idi. Atası Yohan Yakob Brams bir zamanlar Hamburqa Şlezviq-Holşteyndən şəhər musiqiçisi olmaq arzusu ilə gəlib. Bir neçə musiqi aləti üzrə mütəxəssis olsa da, həyatını truba və ikili bas alətlərində ifa etməklə davam etdirib. Çox yoxsul olan ailə Hamburqun kənar məhəllələrindən birində, kiçik evdə yaşayırdı. Brams ailəsi kasıb olsa da evlərində piano, kontrabas və başqa çalğı alətləri var idi. Yohan kiçik yaşlarından bu musiqi alətləri ilə maraqlanırdı. Əvvəllər Yohanın musiqi təhsili ilə atası özü məşğul olurdu. Ata Yohan Yakob rəqs salonlarında və şəhər bandosunda skripka və kontrabas çalan musiqiçi idi. Anası isə

evində dərzilik edərək ailə büdcəsinə kömək edirdi. Brams ilk piano dərslərini "yoxsulların müəllimi" olan Otto Kosseldən alır. Atasının onun musiqi təliminə böyük yardımçı olsa da, əsər bəstələməsinə istəməirdi. Brams uşaqlıq xatirələrində deyirdi: "O zamanlar davamlı olaraq əsər bəstələyirdim. Amma böyük bir gizliliklə və səhərin erkən saatlarında".

Pianoda göstərdiyi uğurlara görə atası onu hörmətli pianoçu və məhsuldar bəstəkar olan Eduard Marksenə əmanət edir. Brams Marksenin məktəbini, Bethoven və Baxa heyranlıq duyaraq və pianoya aid bilməsi lazım olan hər şeyi öyrənərək bitirir.

1853-cü ildə Robert Şuman Brams haqqında məqalə yazır və bu yazı Bramsı dünyaya tanıdır. Şuman Bramsın həyatında olduqca çox böyük bir rol oynayır. O həyat yoldaşı Klara ilə birlikdə Bramsı öz uşaqları kimi görür, onu qoruyur və tanınması üçün əllərindən gələni əsirgəməyirdilər. Hətta Şumanın vəfatından sonra, Klara ilə Brams Şumanın xatirəsini konsertlər Verdi.

Artıq 25 yaşında Brams Detmold musiqi müdürlüyünə keçdi. Bu müddət ərzində həm məşhur orkestr serenadasını yazır, O cümlədən Hamburg Qadınlar xorunu idarə edir. 1872-1875-ci illərdə Vyana Musiqi Akademiyasını və Vyana Musiqisevərlər Dərnəyinin orkestrini qonaq şef olaraq idarə etdi. Ölənə qədər Vyana yaşadı. Bu şəhəri ikinci vətəni olaraq qəbul edirdi. Ən əhəmiyyətli əsərlərini də burada yazıb. Anasının ölüm xəbərini eşidən Brams bundan çox sarsıntı keçirdi və mövzusunun alman dini yazısından götürərək "Bir alman ağısı" adlı ən gözəl əsərini bəstələdi.

Brams orkestr üçün iki serenada, dörd simfoniya, iki piano konserti, skripka üçün konsert, skripka və violençel üçün ikili konsert, bir cüt orkestr uvertürası – "Akademik Festival" və "Faciə" uvertüralarını bəstələyib.

Brams digər romantik dövr bəstəkarlarından daha çox Bethovenə pərəstiş edirdi. Onun evində Bethovenin mərmərdən olan büstü Bramsın işlədiyi masa üzərinə baxırdı. Onun bəzi əsərləri Bethovenin imitasiyasıdır. Brams Motsart və Haydn kimi klassik dövr bəstəkarlarına da dərin rəğbət hissi bəsləyir və əsərlərinin ilk nəşrlərini toplayırdı. Brams musiqisini üç dövrə bölmək olar: Birinci dövr "Ein Deutsches Requiem"ə qədər olan hissə; İkinci dövr İkinci piano konçertosuna qədər olan qisim; Üçüncüsü isə III Simfoniya ilə başlayır. İlk dövrü romantik təməl üzərinə qurulmuş dövrüdür. İkinci dövrdə güclü klassik vurğu yer alır. Üçüncü dövr üçün isə romantik və klassik təməlin öz içində əriməsi deyə bilərik.

Bramsın ailə mühitindən və atasının qəbul edə bilmədiyi dar fikirliliyindən xilas 15 yaşında baş verir. 40-cı illərin sonunda ilk bəstəsi hazır olur - Op. 4 Piano üçün Scherzo. Bir tərəfdən də xüsusi piano dərsləri verərək həyatını min bir çətinliklə qazanmağa çalışır. Amma işini ehtiyaclarının söykədiyi ağır yük olaraq görür. Macar skripkaçı Eduard Remenyi və Robert Şumanla tanış olması, gənc pianoçu-bəstəkarın şəxsiyyətinin formalaşmasında böyük təsiri olur. Brams Remenyi ilə birlikdə konsertlər verməyə başlayır. Remenyi Amerikaya gedib gəldikdən sonra, Bramsı Hamburqdakı evindən çıxarır və Almaniya uçuş qazanacaqları turneyə aparır. Bəstəkar, böyük skripkaçı Cozef Hoakimlə tanış olmağını Remenyiyə borcludur. Hoakim və Brams arasındakı yardımlaşma da o zaman başlayıb. Amma Veymarda Lisztə etdikləri ziyarət musiqiçilərdə heç bir müsbət təsir buraxmır. 50-ci ilin əvvəllərində Bramsın intellektual inkişafını tamamlayan başqa bir ad isə Robert Şuman olur. Piyanist Luis Cafa Şumanın piano əsərlərini ona ilk tanıdan adamdır. Musiqiçilə şəxsən tanış olması isə, Remenyiylə çıxdıqları konsert turunun sonunda, 30 sentyabr 1853-cü ildə Düsseldorfda reallaşar. Bu tarix Bramsın həyatının ən əhəmiyyətli tarixidir.

Əsərləri

Brams orkestra üçün iki serenada, dörd simfoniya, iki piano konserti, skipka üçün konsert, skipla və violençel üçün ikili konsert, bir cüt orkestra overturası- Akademik Festival overturası və Fiacivə Overtura bəstələmişdir.

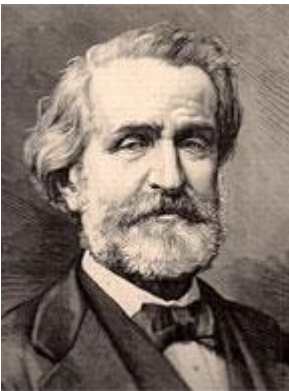
Ein deutsches Requiem (" Alman Rekviyemi") adlı böyük xor əsəri Bramsın Lüteran İncilindən seçdiyi mətnlər əsasında yazılmışdır. Bu əsər Bramsın həyatının üç əsas mərhələsində yazılmışdır. İkinci hərəkətin ilkin versiyası 1854-cü ildə Robert Şumanın özünü qəsd etməsindən bir qədər sonra yazılmış, bir qədər sonra tamamlanmış və ilk piano konsertlərində ifa olunmuşdur. Rekviyemin böyük bir hissəsi Brahmsın anasının ölümündən sonra, yəni 1865-ci ildən sonra bəstələnmişdir. Əsərin 1868-ci il rəsmi premyerasından sonra isə beşinci hərəkət əlavə edilmiş. Əsərin atamalanmış versiyası 1869-cu ildə işıq üzə görmüşdür.

Brahmsın variyasiya formasında yazdığı əsərlərindən Handelin leytmotivləri əsasında Variyasiya və Fugalar, Paganini Variyasiyaları, Jozef Haydnın leytmotivləri əsasında Variyasiyaları aiddir. Dördüncü simfoniyanın (Op. 98) sonuncu hərəkəti də variyasiyalar seriyasıdır.

Kamera əsərlərinə isə üç simli kvarteti, iki simli kvanteti, iki simli seksteti, o cümlədən larinet kvantiteti, klarinet triyosu, trubin triyosu, piano kvinteti, üç piano kvarteti və üç piano tryoları daxildir. O bir neçə piano sonatası, o cümlədən üçü skripka üçün, ikisi violençel üçün və ikisi klarinet üçün olmaqla bir neçə instrumental sonatalar da bəstələmişdir. Onun solo piano üçün əsərləri erkən piano sonataları və balladlarından başlayıb xarakter paşaları qədər dəyişir. Brahms 200-ə yaxın mahnı da bəstələmiş və Şubert və Şumalla birgə ən böyük Leyder bəstəkalradan sayılır. Ölümündən az öncə yazdığı orqan üçün xoral preludaları orqan ifaçılarının repertuarlarının əhəmiyyətli hissəsinə çevrilmişdir.

Brahms heç vaxt opera yazmamışdır. O bir qayda olaraq "mütləq musiqi" üslubuna üstünlük vermişdir.

Mövzu № 19,20,21

Cuzeppe Fortunino Françesko Verdi (10.10.1813 – 27.01.1901)

Cüzeppe Verdi 10 oktyabr 1813-cü ildə Şimali İtaliyadakı Ronkole şəhərində, hazırda muzey kimi istifadə olunan evdə dünyaya göz açıb. Ailəsindən heç kim musiqi ilə məşğul olmasa da Verdi musiqiyə çox düşkün idi. O, kilsə orqançısından ilk musiqi dərslərini alıb. 10 yaşından etibarən bazar günləri kilsədə orqan çalmağa başlayıb. Busetoda ailəvi tacir dostları Antonio Barezzinin evində qalan Verdi latın dilindən və musiqidən dərslər alır. Milan Konservatoriyasına daxil olmaq istəyən Verdi, piano texnikasından zəif olduğu üçün imtahanlardan keçə bilmir.

Orkestr Avropanın məşhur musiqiçilərindən olan Covanni Rikordi ilə çalışmağa başlayan bəstəkarın bu iş birliyi ömrünün sonuna qədər davam edir. 1838-ci ildə yazdığı "Oberto" adlı ilk operası Milanda o dövrün məşhur sənətkarları tərəfindən çox bəyənildi. Ardıca Verdinin operası "Nabukko" 1841-ci ildə yarandı. "Nabukko"dən sonra ard-arda "Lombardi", "Ernani", "I due Foscari" operalarını yazan Verdi böyük şöhrət qazandı. Bir anlaşılmazlıq səbəbiylə artıq operalarını Milanda səhnələşdirmək istəmədiyi üçün "Alzira", "Atilla", "Makbet" digər İtaliya şəhərində, "I Masnadieri" əsəri isə Londonda səhnələşdirildi. Verdinin dünyada digər operalardan ən üstün olduğu əsəri "Don Karlos"dur. Operalarına mövzu tapmaqda çox həssas davranır və xalqın bəyənəcəyi aktual mövzulara müraciət edirdi.

"La Traviata" operasında ilk dəfə cəmiyyət psixologiyası ilə əlaqədar aktual mövzunu işləyərək opera tarixçilərinə görə o günə qədər kimsənin cəsarət edə bilmədiyi tətbiqin qabaqcılı oldu. 1848-ci ildə Milanın avstriyalılar tərəfindən tutulmasından sonra "Il Corsaro", "La Battaglia di Legnano" və "Luisa Miller" operalarını yazdı. 1851-ci ildə Verdinin "ən yaxşı əsərim" dediyi "Traviata" Venesiyada səhnələşdirildi. Zaman keçdikcə bu əsər ən sevilən operalardan biri oldu. Verdinin Aleksandr Dumanın "Kameliyalı qadın" romanından ilhamlanaraq yazdığı "La Traviata" ədəbiyyata söykənən operanın ən tanınmış nümunələrindəndir və "Carmen" ilə birlikdə realizm məktəbinin qabaqcıllarından biridir. "Rigoletto" operasının mövzusu Viktor Hüqonun "Kral əylənir" adlı əsərindən götürülüb.

Misirdən gələn sifarişlə yazdığı, 1870-də üzərində işə başladığı məşhur "Aida" operası bir il sonra Süveyş kanalının açılışı zamanı Qahirədə səhnəyə qoyuldu. Opera 1870-ci ilin noyabr ayında bitmiş olur, 15 il opera yazmayan Verdi, hamının bəstəkarlıqla vidalaşdığını düşündüyü zaman, 1887-ci ildə "Otello" operası ilə sevimlilərinin qarşısına çıxdı. "Otello" Verdinin səs və orkestr arasındakı tarazlığı tapdığı ən yetkin əsəridir. 6 il sonra, 1893-cü ildə ikinci komik operası və son əsəri "Falstaf"ı bəstələdi və böyük müvəffəqiyyət qazandı. Əsər ilk dəfə Romada təqdim olundu. Bundan sonra Verdiyə Roma şəhərinin fəxri

vətəndaşı titulu verildi. Bəstəkar 1901-ci il yanvarın 21-də, 88 yaşında Milanda dünyaya göz yumdu.

Musiqi materialları dinləmək:

Verdi Cuzeppe

"Riqoletto" operası

Giriş

İfa edir: La Scala Opera Teatri, xor və orkestr, dirijor: Rikardo Muti

1-ci Pərdə. Cildanın ariyası.

İfa edir: Coan Sazerlend

Cilda və Riqolettonun dueti

İfa edir: İrina Maslennikova və David Gamrekeli. 1949

Hersoq Matuanskinin ariyası

İfa edir: Luçiano Pavarotti

2-ci Pərdə. Riqolettonun ariyası

İfa edir: Müslim Maqomayev

Hersoqun balladası

İfa edir: Franko Korelli, 1958

Kvartet

İfa edir: A.Moffo, A.Kraus, P.Merrill, P.Elias

Verdi Cuzeppe

"Traviata" operası

Preludiya

İfa edir: San-Karluş teatrının orkestr və xoru, dirijor – Franko Qione

I pərdə - Violettanın ariyası

İfa edir: Anna Netrebko

III pərdə - Violettanın ariyası

İfa edir: San-Karluş teatrının orkestr və xoru, dirijor – Franko Qione

Verdi Cuzeppe

"Aida" operası

I pərdə. Radamesin romansı

İfa edir: Luciano Pavarotti

I pərdə. Aidanın ariyası "Ritorna-vincitor"

İfa edir Mariya Kallas

I pərdə. Radames və Amnerisin dueti

İfa edir: Plásidó Domingo və Aqnes Baltsa

II pərdə. 1 səhnə. Amneris və Aidanın dueti

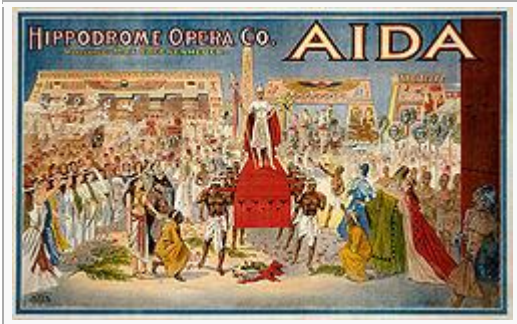
İfa edir: Tiziana Karraro, Olqa Romanko

Aida (opera)

Aida

it. *Aida*

Amerikadakı tamaşanın afişi
(1908)

Aida (it. *Aida*) — İtalyan bəstəkar Cüzeppe Verdinin bəstələdiyi, Gislançoni Antonionun fərsiz misirünası, Mariet Ogüstün bir senarisi üzrə librettosunun yazdığı 4 pərdəli opera əsəri. İlk dəfə 24 dekabr 1871-ci ildə Qahirədə səhnəyə qoyulmuşdur. Hadisə Qədim Misirdə, Memfis və Tebendə firon hökmranlığı dövründə baş verir. Operanın süjet xəttini saray mühafizə rəisi Radames ilə əsir düşdükdən sonra qula çevrilmiş Nubiya hökmdarının qızı Aida arasındakı nakam məhəbbət təşkil edir.

I Pərdə

Qədim Misir Nubiya ilə müharibə aparır. Saray mühafizə rəisi Radames firon tərəfindən gedən bu müharibədə ordu sərkərdəsi təyin edilir. Radames əsir düşmüş Nubiya hökmdarının qızı Aidaya aşıqdır. Misir fironunun qızı eyni zamanda sərkərdə Radamesə aşıqdır. Aidanı özünə rəqib görə fironun qızı onların bu sirrini açmağa çalışır. Radames fironun zəfərlə qayıdacağı təqdirdə Aidanı ona verməsini xahiş edir. Bu arada Aida Radamesə olan eşqi və öz vətəninə olan sevgisi arasında qalmış olur.

Musiqi parçaları:

- *Celeste Aida*, Radamesin ariyası
- *Su del Nilo le dorate rive*, Hökmdar və xor
- *Ritorna vincitor!*, Aidanın ariyası
- *Nume, custode e vindice*, final

II Pərdə

Radamesin hələ müharibədə ikən, Amneris Aidanı sınıyaraq ona sərkərdənin öldüyünü deyir. Dərhal dərdə düşən Aidanın hissləri onu ələ vermiş olur. Bunu görüncə fironun qızı öz qəzəbini onun üstünə tökərək, hansı həddlə bir qulun onunla rəqiblik etdiyini deyir. Onun da bir hökmdar qızı olduğunu xatırlayaraq, bunu deməkdən çəkinərək, dərhal fironun qızından əhv diləyir. Radames Nubiya üzərində qələbə çalaraq, ordusu və tutmuş olduğu çoxlu sayda əsirlərlə zəfər marşı altında Tebenə daxil olur. Əsirlərin içərisində öz atasını — Nubiya hökmdarını tanıyan Aida dəhşətə gəlir. Ali kahin əsirlərin dərhal edam edilməsini tələb etsə də sərkərdə Radames buna mane olur. Zəfərin mükafatı olaraq firon Radamesi öz xələfi elan edərək qızı Amnerisi ona ərə verdiyini bəyan edir. Qızının Radamesə olan hisslərindən xəbər tutan Nubiya hökmdarı məmləkətini geri almaq üçün Aidadan sərkərdə vasitəsilə Misir ordusunun keçəcəyi yolu öyrənməsini istəyir. Aida buna etiraz

etdikdə Nubiya hökmdarı öz qızına; “Sən artıq mənim qızım deyilsən, fironun qulusan”. Bundan sonra Aida razı olur.

Musiqi parçaları

- *Danza dei piccoli schiavi mori*, Amnerisin ariyası
- *Fu la sorte dell'armi*, Amneris və Aida dueti
- *Gloria all'Egitto*: Zəfər marşı, xor

III Pərdə

Gecə vaxtı Nil sahilində Aida ilə Radamesin görüşü olur. Aida ona Nubiyaya qaçmağı təklif edir. Radames Aidaya misirlilərdən azad olan ərazilərin yerini deyərək Nubiya hökmdarı Amonasri bunu eşidir. Öz ölkəsində Radamesə xoşbəxtlik vəd edərək onlara qoşulur. Təsadüfən bütün bunları Amneris və ali kahin Ramfis eşidirlər. Radames firon qızını Nubiya hökmdarından mühafizə edərək könüllü təslim olur. Amneris Aidanı unudacağı təqdirdə Radamesi bağışlaya biləcəyini deyir.

Musiqi parçaları

- *Qui Radamès verrà!... O cieli azzurri*, Aidanın ariyası
- *Rivedrai le foreste imbalsamate*, Amonasro və Aida dueti
- *Pur ti riveggo, mia dolce Aida*, Radames və Aida dueti

IV Pərdə

I səhnə:

Firon sarayının divan məhkəməsinə Radames dustaq kimi gətirilir. Burada sorğu-sual zamanı Radames əzmlə susur. Amneris şərtini qəbul edəcəyi təqdirdə onu əhv ediləcəyini desə də Radames Aidasız yaşamaqdansa Amnerisin əlindən ölməyi üstün tutur və Amnerisin, Ramfisın iddialarına cavab vermir. Ona vətənə xəyanət etməkdə günahlandırıldığı üçün, diri-diri basdırılması hökmünü verirlər.

Ölüm hökmü oxunarkən Radames güman edir ki, sevgilisi Aida Həbəşistanda təhlükəsiz bir yerdədir. Yeraltı mağaranın içərisinə salınmış Radames giriş qapandıqdan sonra orada Aidanı görür. Bura xəlvət daxil olmaqda Aidanın məqsədi sevgilisi ilə birlikdə ölərək ona qovuşmaq, göylərdə onunla xoşbəxtliyini tapmaq idi; Amneris isə bu an yas libasında mağaranın önündə oturaraq öz sevgilisi Radamesə tanrıça İsidadan rahatlıq və rəhm diləyir.

II səhnə:

Musiqi parçaları

- *L'abborrita rivale a me sfuggia... Già i sacerdoti adunansi*, Amneris və Radames dueti
- *Ohimè, morir mi sento*, üçlü Amneris, Ramfis və rahibə triyosu
- *La fatal pietra sopra me si chiuse... O terra, addio*, Radames və Aida dueti

Mövzu № 22

C.Verdi-Riqoletto Operası

Riqoletta (it. *Rigoletto*) - İtalyan bəstəkar Cüzeppe Verdinin bəstələdiyi, Françesko Maria Piavenin librettosunun yazdığı 3 pərdəli opera əsəri. İlk dəfə 11 mart 1851-ci ildə Venesiyadakı La Fenice teatrında səhnəyə qoyulmuşdur.

Mantuan hersoqunun sarayında bal. Hersoqun Çeprano qrafinzasına nəvaziş göstərməsi onun ərinde qısqanclıq yaradır. Təlxək isə Çeprano qrafını lağa qoyaraq, hersoqa elə bu gecə gözəl qrafıyanı oğurlamağı məsləhət görür. Acıqlı Çeprano qrafı Riqolettodan əvəz çıxarmağı özünə söz verir. balın nəşəsi qraf Monteronenin gəlişi ilə pozulur. Monterone qrafı hersoqdan qızını qaytarmağı tələb edir. Təlxək Monterone qrafına istehza edir. Hersoq isə qrafı həbs etdirir. Monterone qrafı hersoqu və təlxək Riqolettanı nəhlətləyir. Monterone qrafının nəhləti təlxəyə rahatlıq vermir. Gecədən keçmiş evinə qayıdan təlxək muzdlu qatilə rast gəlir. Təlxək bundan qorxaraq, sevimli qızı Cilda üçün bərk narahat olur. Hersoqun əməllərinə beləd olan təlxək, qızına evdən bayıra çıxmadığı tapşırır. Bir dəfə kilsədən çıxan Cilda yaraşığı bir oğlana rast gəlir və ona valeh olur. Bu gənc tələbə qiyafəti geymiş hersoqun özüdür. Vurulmuş qız arzular qanadında uçar.

Bu arada isə hersoqun saray adamları Riqolettonun evində axtarış aparırlar. Onlar belə hesab edirlər ki, Cilda təlxəyin məşuqəsidir və onu oğurlamaq itəyirlər. Evə qayıdan Riqoletta qızının oğurlandığını görür. Hersoq sarayına üz tutan təlxək qızının qaytarılmasını tələb edir. Hersoqun yataq otağından çıxan qızını gören Riqoletta ləkələnmiş namusunun qisasını almağa söz verir. Qızı ona yalvararaq hersoqun günahından keçməyi xahiş edir.

Çay kənarındakı Sparafuçilenin pritonu. Hersoq bura ehtirasını söndürməyə gəlir və muzdlu qatilin bacısı, gözəl Maddalena ilə əylənir. Riqoletta qatilə hersoqu öldürməsini sifariş edir. Maddalena qardaşını bu işdən vaz keçməsini tələb edir. Sparafuçilə şərt qoyur ki, içəri birinci kim daxil olarsa onu da öldürəcəkdir. Bu şərti eşidən Cilda hersoqu sevdiyi üçün və muzdlu qatildən qorumaq məqsədi ilə içəri daxil olur. Qayıdan Riqoletta qatilin

cəsəd olan kisəni çaya atmaq istəyərkən haqlayır. Təlxək sevinir ki, nəhayət qisasını almışdır və cəsəd kisəsini çaya atmağa hazırlaşır ki, bu an o, hersoqun şən mahnısını: it. *“La donna è mobile”* (“Qadınlar əbədi deyil”) eşidir, dərhal kisəni yırtaraq içində qızı Cildanın cəsədinin olduğunu görür. Kədərdən hayqıraraq: “Ah! Bu imiş qocanın (Monterone qrafının) nəhləti!” ölür.

1. Musiqi materiallarının dinlənməsi
2. Operanın təhlili

Mövzu № 23

Şarl Fransua Quno (17.06.1818 — 18.10.1893)

Fransız bəstəkarı, musiqi tənqidçisi, fransız lirik operasının yaradıcısı, yazıçı-publisist Şarl Quno 1818-ci il iyunun 17-də Parisdə incəsənət xadimlərinin ailəsində anadan olmuşdur. Atası rəssam Fransua Lui, anası Viktoriya isə musiqi müəllimi idi.

Şarl Quno 1838-ci ildə Paris Konservatoriyasına daxil olur. Həmin ildə "Fernan" kantatasına görə Pim mükafatına layiq görülür. O 1843- 1848-ci illərdə kilsədə orqan ifaçısı işlədiyinə görə əsərləri də dini məzmununda olub. 1851-ci ildə ilk əsəri olan "Safo" operasının premyerası keçirilir.

1854-cü ildə isə "Zəhərlənmiş monaxinya" operası səhnəyə qoyulur. Lakin bu əsərlərin taleyi uğurlu olmur. Şarl Quno 1858-ci ildə Molyerin süjeti əsasında "Lekor ponevole" komik operasını yazır. 1859-cu ildə isə məşhur "Faust" operasının premyerası olur. Bəstəkarın digər əsərlərinə "Fileman və Bavkida", "Safs şahzadəsi", "Romeo və Culyetta" operaları, "Ölüm və həyat" oratoriyası və b. daxildir.

- 1.Musiqi materiallarının dinlənməsi
- 2.Operaya baxmaq
- 3.Əsərlərlə tanış olmaq

Quno Şarl Fransua

"Faust" operası

Giriş

Mefistofelin kupletləri

İfa edir: Aleksandr Piroqov

Marqaritanın ariyası

İfa edir: Anna Netrebko

Marqaritanın balladası "Ballade du Roi de Tule..Air des bijoux"

İfa edir: Monserrat Kaballe

II pərdə - Marqaritanın "miroari" ilə ariyası

İfa edir: Alina Yarovaya

II pərdə. Vals.

İfa edir: Vyana Filarmonik Orkestri, dirijor - Rudolf Kempe

III pərdə. Faustun kavatinası. "Salut, demeure chaste et pure"

İfa edir: Nikolay Gedda

Mövzu № 24

Ş.Quno-Faust Operası

Götenin "Faust" dram-poemasının süjeti əsasında Qunonun opera yazmaq fikiri hələ 1839-cu ildə olmuşdur. Lakin həyata keçirmək 17 il sonra mümkün olmuşdur. Librettonu yazmaq üçün Jül Barbye, Mişel Karre böyük həvəslə razılıq verirlər. Bəstə üzərində iş bitər-bitməz Parisin teatrlarında melodram Faust peyda olur. Sifarişçi rəqabətdən ehtiyatlanaraq operanı tamaşaya qoymaqdan imtina edərək Qunoya yeni bir opera yazmağı təklif edir. Bundan ruhdan düşməyən Şarl Quno operanın üzərində axıra qədər işləyərək bitirir və 19 mart 1859-cu ildə Parisdə səhnəyə qoymağa müfəssəl olur. İlk əvvəl uğur qazana bilməse də get-gedə populyarlaşaraq 57 dəfə tamaşaya qoyulmuş olur. Götenin Faustu orta əsrlərə aid alman əfsanəsinə əsaslanan fəlsəfi məzmun daşısı da operada lirik məişət hadisələri daha ön plana çəkilmişdir.

Faust və Marqarita

I Pərdə

Kef məclisinin qızğın çağında Mefistofel peyda olur. Özünü cazibədar göstərən Mefistofel hamıya şərab təklif edərək Vaqnerin ilk döyüşdən məhv olacağını söyləyir. Dalınca Marqaritanın sağlığına bədə qaldırır. Bundan hiddətlənən Valentin qılıncını sıyrarkən o sınımış olur. Bundan sonra hamı qarşılarında kim olduğunu anlayır və dərhal qılıncın xaçabənzər dəstəyini qaldıraraq onu qovmağa çalışırlar. O, isə onlara: **“Tezliklə biz görüşərik cənablar, xudafis!”** deyərək qeyb olur.

Faustun yanına qayıdan Mefistofel ona əylənməyi təklif edir. Faust onun yadına Marqaritanı salır. Mefistofel ona: **“Ancaq onun paklığı bizə mane olur!”** Faust onu tərk edəcəyi ilə hədələyir. Mefistofel Faustu əmin edərək: **“sevimli həkimimlə ayrılmaq istəməzdim, mənim üçün qiymətlisiniz! O bizə gələcək — sizə söz verirəm!”**

Şəhər meydanı. Faust Marqarita ilə görüşü gözləyir. Mefistofel bunun üçün Zibelanın başını qatır. Qızı görən Faust ona yaxınlaşır: **“Gözələ öz əlimi sizi cəngavər tək daim qorumaq üçün uzatmağa cürət edə bilərəmmi..”** Marqarita ləyaqətli olduğu üçün onu qəbul etmir: **“Ah yox-yox, bu mənim üçün ziyadəsindən artıq şəraf olardı, bir o qədər gözəl deyiləm ki, cəngavər lütfünə layiq olum”** deməsi və çıxıb getməsi məftun olmuş Faustu hiddətləndirir.

II Pərdə

Zibel Marqarita üçün çiçəklər dərir lakin onlar dərhal solurlar. Nəhlət şeytana! deyərək əllərini müqəddəs suda yumağı qərara alır. Zibel çiçək dəstəsini qayı ağzında qoyub gedir.

Bu an bağçada Faust və Mefistotel peyda olur. Onlar Zibelin öz qəlbini Marqaritaya açmasını görürlər. Faustun ürəyini qısqanclıq hissi bürüyür. Mefistotel gülü göstərərək ironik tərzdə onda daha qiymətli şey olduğunu deyir. Onlar qapının ağzında zinət və cəvahirlərlə dolu mücrünü qoyub gedirlər.

Qapıya çıxan Marqarita çiçəkləri gördükdə Zibelin gətirmiş olduğunu anlayır. Bu dəm onun gözü zinət və cəvahirlərlə dolu mücrüyə sataşır. Təsirlənən Marqarita onları bir-bir sınaqdan keçirir. **“Elə bil bilərəkdən, budur bu da güzgü, mənim üçün! Ona necə baxmamaq olar? Necə baxmamaq olar?”** Bu ifadələri ilə Marqarita dəyişilir: tamah onun məsumiyətinin yerini tutmuş olur. Bu dəm qonşusu Marta peyda olur. O, heç şübhə etmir ki, cəvahirat məftun cəngavərin işidir. Faust və Mefistotel peyda olurlar. Mefistotel Martanı öz öhdəsinə götürərək Faust ilə Marqaritanın təklidə qalmalarına imkan yaradır. Mefistotel Martanın dul olmasından istifadə edərək özünü ona təklif edir. Bu dəm Faust da marqaretaya eşq elan edir.

III Pərdə

I səhnə

Faustun eşqi Marqaritaya əzab vermiş olur. Uzun müddət tənhalığa qapılan Marqarita onu yolunu gözləyir, amma nahaq: Faust onu atmışdır. Amma Zibel əvvəlki kimi ona sadıqdır, bu ona bir qədər təskinlik verir.

II səhnə

Mefistotel Fausta nə qədər təskinlik versə də o, Marqaritanı unuda bilmir. Bunu görə Mefistotel Faustun hissinə toxunaraq onu lağa qoyur. Bu an Valentin əlində qılınc peyda olur. Döyüş öncəsi Faust və Valentin tanrıya nəhlət oxuyaraq onun lütfündən imtina edirlər. Fausta ürək dirək verərək Mefistofis: **“Ürəklə qılınc çəkin! Müdafiənlə mən məşqul olaram!”** Valentin 3 dəfə cəhd edir, boşa çıxır. Axırda Faust Valentinə ölümcül zərbə vurur. Mefistotel qeyb olur. Ölüm ayağında başına toplaşanlar içində bacısı Marqarita Valentinin əzablarını yüngülləşdirmək istərkən qardaşı onu Zibelanın və kütlənin yalvarmalarına baxmayaraq ölüm ayağında rüsvayçı ölümə nəhlətləyir.

IV Pərdə

Frits Roerber: Valpurgiya gecəsi, təqribən 1910 cu il

Marqarita aqlını itirərək öz övladını öldürdüyü üçün edam olunmalıdır. Faust yuxuya getmiş gözətçidən açarları oğurlayaraq Marqaritanın xilas etməyə gəlir. Marqarita incə bir xəyalla tanış olmalarını xatırlayır. Faust onunla getməyi təklif edir. Onların yolunu Mefistofel kəsərək: tezliklə səhərdir, onları sürətli atlar gözləyir! Addım səsləri eşidən Faust və Marqareta gizlənilirlər. Gözətçi və keşiş qarşılarına çıxan Marqaritanı edam olunmaq üçün aparırlar.

II səhnə

Faustun başını qatmaq üçün Mefistofel onu ifritlərin böyük gecə məclisi olan Valpurgiya gecəsinə aparır. Burada ifritlər məşuqları şeytanlarla iblisin dövrəsində dəlicəsinə rəqs edib şənlenirlər. Hamı şərab içir, iblisə sitayəş edərək, sədaqətliklərini göstərmək məqsədi ilə onun dalından - sarğısından öpürlər. Bu iyrenc mərasimdən vahiməyə gələn Faust birdən Marqaritanın səsinə “yuxudan” ayılır və gözləri önündə onun gözəl əksini görərək Mefistofelin əsirliyindən yaxa qurtarmaq üçün ona tərəf qaçır.

Mövzu № 25,26

Jorj Bize

Jorj Vize- XIX əsrin 60-cı illərində yaşamış görkəmli Fransız bəstəkarı, drijoru, ictimai xadimi olmuşdur. Onun “Karmen” “Mirvari axtaranlar” “Cəmilə” “Pert gözəli” “Don Prokopio” kimi operaları, “Rim” “Venesiya” “Florensiya” “Neapol” proqramlı simfonyalarının müəllifidir. O 1838-ci ildə Fransada kiçik bir vilayətdə musiqiçi ailəsində anadan olmuşdur. Anası ona hər zaman “Sən dahi bir şəxsiyyət olacaqsan” deyirdi. Atası və anası peşəkar musiqiçi olmaqla yanaşı övladlarınınada mükəmməl musiqi dərsləri verirdi. Artıq 4 yaşında Jorj bütün notları əzbər bilir və f-no da ifa etməyi bacarırdı. 10 yaşında Paris konservatoriyasına daxil olur. 13 yaşında ilk vals, mahnı və komik operasını bəstələyir. Anasının gözündə o dahi olur. Məhz anasının inatkarlığı və onun istedadı öz nəticəsini vermişdir. Jorj Vize kitab oxumağı çox sevirdi. 19 yaşında konservatoriyanı bitirir. O heç vaxt özünü yaraşıqlı hiss etmirdi. Həddən artıq tez-tez danışmış. Buna görə də nitqi qarşıq idi. Əlləri daim tərleyərmiş və buda onun utancına səbəb olmuş. Jorj Vize 37 il yaşasada dünya musiqi xəzinəsinə çox böyük töhvələr vermiş bir bəstəkar kimi dünya musiqi tarixində iz qoymuşdur. O ilk primyerası uğursuz olan Karmen operasından 3 ay sonra vəfat etmişdir. 4 aydan sonra isə “Karmen” Vyana operasında inanılmaz uğur qazanır. Dünya klassik musiqisinin qızıl fonduna daxil olur.

Mövzu № 27,28

Karmen Operası

Jorj Vize Karmen operasını 1874-cü ildə yazmışdır. Operanın Liberettosunun süjeti Prosper Merimenin eyni adlı novellasından götürülmüşdür. Opera 4 pərdəli lirik dramatik faciə janırındadır. 1875ci ildə Parisdə Primyerası baş tutan opera tam ifşaya uğrayır. O

dövr üçün müasir sayılan Parislilər opera sahəsindəki çılpaq reallıqları həzm edə bilmir. Paris qəzetləri operanı tənqid atəşinə tutmaqla bir-biri ilə elə bil bəhsə girmişdilər.

I Pərdə

Sevilya, siqar fabrikinin yanında suvari eskadronu düşərgə salır. Əsgərlər fabrikdə çalışan gözəl qızlarla əylənirlər. Süvari Xozenin sorağı ilə Mikaela ora yetişir, lakin əsgərlər ona Xozenin başqa eskadronda olduğunu tezliklə həmin eskadronun onları əvəz edəcəyini ona deyirlər. Mikaela gedir. Tezliklə Xozenin xidmət etdiyi eskadron ora yetişir. Kapitan Çuniqa serjant Xoze ilə söhbət edərək, siqar fabrikinin cazibəli qızlarından söz salır. Xoze eskadronda yeganə adamdır ki, fabrik qızları ilə maraqlanmır — o, Mikaela ilə nişanlıdır. Fabrikin fasilə zəngi çalınır və qızlar damaqlarında siqar küçəyə çıxırlar. Kişilər dərhal onları haqlayırlar. Bu zaman canlar yaxan qaraçı Karmen gəlir. O, bütün kişilərin ona necə həsəd aparmasından, onları barmağına dolamaqdan, ələ salıb gülməkdən həzz alır. Heç kim hətta onun özü belə bilmir ki, bu gün, sabah kim onun şikarına çevriləcək. Beləki Xozenin ona laqeyd olması Karmenə xoş gəlmir və o, Xozenin ayaqları altına gül atır. Elə bu dəm fabrik zəngi çalınır, qızlar dərhal iş başına dönürlər. Qayıdan nişanlısı Mikaela, Xozeyə anasından xəbər gətirir və onun necə tənha olduğunu deyir. Mikaela getdikdən sonra fabrikdə qiyamət qalxır. İşçilər arasındakı qalmaqal bıçaqlaşma ilə bitir. Günahkar Karmen çıxır. Kapitan Sunyiqə Xozeyə Karmenə göz qoymağı əmr edir, özü isə order dalınca gedir. Bu müddət ərzində Karmen öz cazibədarlığı ilə Xozeni yoldan çıxarır. Həbs orderi gələndə Xoze Karmenə qaçmaqda kömək edir. I hissədi Habanera ariyası səslənir: “L`amour est un oiseau rebelle” “Eşq azad bir quşdur”.

Musiqi materallarını dinləmək.

II Pərdə

hadisədən iki ay keçmiş. “Lilas Pasty” tavernasında Karmen rəfiqələri ilə müştəriləri öz rəqsləri ilə əyləndirirlər. Onları içində kapitan Sunyiqada vardır. O, Karmenə xəbər verir ki, ona qaçmaqda kömək etdiyinə görə Xoze türməyə salınmışdır. Indi o azaddır və Karmeni görmək üçün bura gələcəkdir. Kütlənin əhatəsində daxil olan toreador Eskamilyo Karmenin gözəlliyinə məftundur. Taverna bağlandıqdan sonra orada qaçaqmalçılar — Dankayro, Remendado, Karmen, Fraskita və Mercedes qalırlar. Onlar növbəti iş dalınca getməyə hazırlaşırlar. Karmen imtina edərək Xozeni gözləyəcəyini bildirir. Qaçaqmalçılar Karmenə Xozeni də onlara cəlb etməyi təklif edirlər. Xoze gəlir. Düşərgə şeypuru gecə davamiyyətinə səsləyir. Karmen yenə öz məharətini işə salaraq Xozenin qalmasını istəyir. Düşərgə və eşq arasında qalan Xoze kapitan Sunyiqanın əmrinə tabe olmayaraq ona qılınc çəkir. Beləliklə fərari olan Xoze qaçaqmalçılara qoşulmağa məcbur olur.

III Pərdə

Bir müddət sonra dağlarda, sərhəddə yaxın bir yer. Qaçaqmalçılar yeni bir iş başındadırlar. Karmen get-gedə Xozedən soyumağa başlayır. Xoze gözünü də tutduğu işdən heç də məmnun deyil. Karmen və Xoze arasında küskünlük höküm sürür. Qaçaqmalçılar sərhəddə gedərək Xozeni burada gözetçi qoyurlar. Nişanlısı Mikaela dağlara gələrək Xozeni axtarır. Bu zaman oç Xozeni kimisə gülləyə tutaraq gizlədir. Lakin Xozenin gülləsi boşa çıxır. Onun

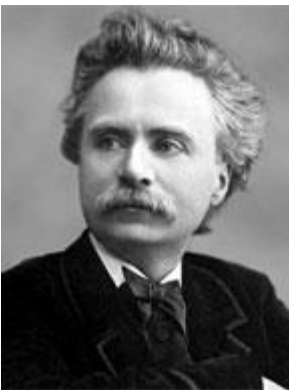
qarşısında Eskamilyo peyda olur, oç da etiraf edir ki, Karmeni axtarır və Xoze haqqında o, hər şeyi bilir. Xozü və Eskamilio arasındakı duelə qaçaqmalşılar geri dönmərləri ilə mane olurlar. malı götürüb getmək istəyən qaçaqmalçılar Mikaelanı görürlər və onu öldürmək istəyərkən Xoze onu qoruyur. Xoze və Eskamilio arasında gərgin mübahisə baş verir. Xozeni sakitləşdirən Mikaela ona anasının ölüm ayağında onun yolunu gözlədiyini deyir. İndi o, anasına dönməyə qərar verir. Lakin and içir ki, mütləq geri dönüb Karmeni tapıb bu məsələyə son qoyacaqdır. Eskamilio hamını Sevilzaza maneje, öküz döyüşünə tamaşaya dəvət edir.

IV Pərdə

Sevilya maneje önündəki kütlə ilə dolu meydan. Öküz döyüşünə hazırlıq gedir. Ətrafda hamı şənənir. Nəhayət Eskamilyo peyda olur. Fraskita və Mercedes Karmenə Xozeni onu izlədiyini deyirlər. Lakin Karmen onunla görüşməkdən qorxmur. Hamı maneje çəkildikdən sonra Xoze Karmenin yolunu kəsirək, qabaqlar onu necə sevdini ona xatırladır. Ondan geri dönməsini göz yaşını tökərək xahiş edir, sonra isə hədələyir. Artıq gecdir. Karmen onu daha sevmir. Bundan çarəsiz qalan Xoze Karmeni öldürür və onu həbs edirlər.

- 1.Musiqi materiallarının dinlənməsi
- 2.Operaya baxmaq
- 3.Əsərlərlə tanış olmaq

Mövzu № 29

Edvard Qriq (15.06.1843 – 04.09.1907)

Edvard Qriq Norveçin Bergen şəhərində anadan olmuşdur. O vaxtlar Bergen şəhəri, xüsusilə şəhərin teatr həyatı Avropada özünəməxsus milli yaradıcılıq ənənələri ilə seçilirdi. Belə ki, burada Henrik İbsen və Byörnsteren Byörnson kimi ədiblər öz ədəbi fəaliyyətlərinə başlamışdılar.

Bergendə həmçinin Edvardın istedadını ilk dəfə görə digər norveç bəstəkarı Ole Bull da həyatının böyük hissəsini bu şəhərdə yaşamışdır. Məhz bu bəstəkar Edvardın valideynlərinə gənc və istedadlı Edvardı Almaniyaya, Leypsiq konservatoriyasına göndərməyi məsləhət görür. 1858-ci ildə Qriq Leypçiqə gedir. Edvard Qriqin yaratmış olduğu ən məşhur əsərləri Henrik İbsenin "Per Günt" dramına bəstələdiyi- "İnqridin giley-güzarları", "Ərəb rəqsi", "Per Güntün vətənə qayıdışı", "Solveyqin nəğməsi" kimi ölməz əsərləridir. Bununla yanaşı fortepiano üçün 6 lirik pyes, simfonik rəqslər, Norveç rəqsləri, g-moll tonallığında simli kvartet, a-moll tonallığında fortepiano və orkestr üçün konsertin də müəllifidir.

Qriq 125 mahnı və romans nəşr etdirmişdir. Ölümündən sonra isə daha 20 pyesi işıq üzünə görünür. Əsərlərini bir qayda olaraq Norveç və Danimarka şairlərinin şeirləri üzərində yazmış Qriq nadir hallarda H. Heyne, A. Şamisso və L.Ulanda kimi alman şairlərinə də müraciət etmişdir. Bəstəkar Skandinaviya ədəbiyyatına, xüsusən də doğma Norveç ədəbiyyatına maraq göstərmişdir. Qriq 4 sentyabr 1907-ci ildə Bergendə vəfat etmiş və həyat yoldaşı Nina Hagerupla eyni məzarda dəfn edilmişdir.

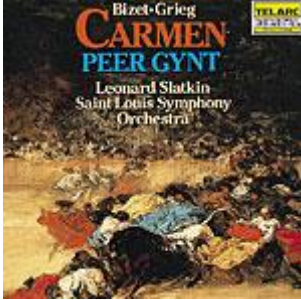
Yaradıcılıq illəri:

Qriqi bəzən Şimalın Şopeni adlandırırlar. Çünki o da dahi polyak bəstəkarı kimi fortepiano musiqisinə xüsusi diqqət yetirmiş, burada lirik, poetik hissləri tərənnüm etmişdi. Onun fortepiano və orkestr üçün konserti, balladası, sonataları, kiçikhəcmli «Lirik pyesləri» romantik fortepiano musiqisinin ən dəyərli inciləri sırasına daxildir. Qriq həmçinin «Qu quşu», «Səni sevirəm» kimi gözəl mahnı və romanslar müəllifidir. Vəfatından iki il öncə Qriq səbirsizliklə gözlədiyi, arzuladığı əlamətdar hadisənin şahidi olur — Norveç öz müstəqilliyini qazanır. Bəstəkarın yaradıcılıq fəaliyyətində də mühüm yeniliklər baş verir -o, Fransa, Hollandiya, İsveç Milli akademialarının fəxri üzvü, İngiltərə Kembric Universitetinin doktoru seçilir. Qriqin vəfatı ilə əlaqədar Norveçdə milli matəm günü elan olunur. Qriq musiqisi bu günədək Norveç musiqisinin yüksək zirvəsi və rəmzi olaraq qalır.

- «Per Günt» drama musiqi: «Səhər», «Solveyqin mahnısı», «Anitranın rəqsi», «Dağ kralının mağarasında»
- Forteplano və orkestr üçün konsert
- «Qu quşu» romansı

Mövzu № 30

E.Qriq-Per Günt süitəsi

Per Günt - norveç dramaturqu Henrik İbsenin məşhur dram əsəri.

İbsen bu əsəri 1867-ci ildə tamamlamış və 24 fevral 1876-cı ildə səhnəyə qoymuşdur. Bu əsərə böyük uğur gətirən səbəblərdən biri tanınmış norveç bəstəkarı Edvard Qriqin əsərə bəstələdiyi musiqi olmuşdur. İbsen Per Günt dramını İtaliyada qələmə almışdır. Əsər ilk dəfə 1867-ci ilin 14 noyabr tarixində Kopenhagendə nəşr edilir. Əsərin tezliklə böyük uğur əldə etməsinə digər səbəb kimi İbsenin bundan bir az öncə qələmə aldığı Brənd dramını göstərir.

İbsenin sonrakı əsərlərindən fərqli olaraq Per Günt nəzm formasında yazılmışdır. Buna səbəb əsərin tamaşa üçün deyil, sadəcə bir yazılı ədəbiyyat nümunəsi kimi təqdim edilməsi idi. Əsərdə səhnələrin bir-birini sürətlə əvəzləməsi (əsərin bir pərdəsində isə hadisələrin tamamilə qaranlıqda cərəyan etməsi) əsərin səhnəyə qoyuluşunu mürəkkəbləşdirir. Bu əsəri İbsenin digər dram əsərlərindən fərqləndirən ən mühüm cəhətlərdən biri də Per Güntün realistik faciədən çox mistik-fantastik xarakter daşmasıdır.

Əsər 1876-cı ildə tamaşaya qoyularaq, bəstəkarın adını bütün Avropada məşhurlaşdırmışdır. Əsərdə Per Günt əsər qəhrəmanı olsa da, özü uydurulmuş personaj deyil. Çünki 1867-cı ildə bu əsəri yazan İbsen, Norveçdəki Qudbrand vadisində yaşamış Per Lauritsen adlı şəxsə ilhamlanaraq bu personajı yaratmışdır. Dramda Per mənfi surət kimi heç bir əxlaqi, mənəvi sədd bilməyən egoist kimi verilmişdir. Ona qarşı isə daxili təmizliyi, məhəbbəti tərənnüm edən Solveyq obrazı durmuşdur.

Əsərdə gənc kəndli Per Güntün həyat macəralarından söhbət açılır. Eyni zamanda əsərdə xalq həyatı və təbiət mənzərələri lirik və fantastik səhnələrlə uzlaşdırılmış şəkildə təsvir olunur. Əsərdə Per Günt, onun anası Oze, sevgilisi Solveyq kimi real insanlarla yanaşı, nağıl və əfsanə personajları da iştirak edir. 2 süitə olmaqla 9 nömrədən ibarət olan əsərin birinci süitəsində 4 nömrə - "Səhər", "Ozenin ölümü", "Anitranın rəqsi" və "Dağ kralının mağarasında" musiqi nömrələri verilir.

İl süitədə "İnqridin şikayəti", "Ərəb rəqsi", "Per Güntün vətənə qayıtması", "Solveyqin mahnısı" öz əksini tapır.